

TÖRE DERGİSİNDE SEVİNÇ ÇOKUM

SEVİNÇ ÇOKUM IN TÖRE
MAGAZINE

Serkan TUNA

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Doktora Öğrencisi

E-posta: sserkantuna1@gmail.com

Orcid: 0000-0001-5625-7882

Öz

Töre, kutuplaşmaların ve olumsuz sosyal gelişmelerin yaşandığı 1970'li ve 80'li yılların Türkiye'sinde, Türk milliyetçiliği fikrini esas alarak uzun yıllar basın hayatında kalan etkili süreli yayınlardan birisidir. Muhtevasında fikrî, edebî ve dönemin güncel meselelerine dair düşünce yazılarını barındıran dergi, kadrosundaki Türkçü-aydın isimlerle toplum ve kültür hayatına önemli katkılarda bulunmuştur. *Töre*'ye yazılar yazan ve ilk romanı *Zor* ile dergi tarafından düzenlenen yarışmada Dündar Taşer Roman Armağanı'nı kazanan Sevinç Çokum, derginin yazar kadrosunda yer alan isimlerindedir. Yakın geçmişte, özellikle hikâye ve roman türündeki eserleriyle Türk edebiyatında yer edinmeyi başarmış olan yazar, gençlik yıllarına tekabül eden süreçte *Töre* etrafında edebî faaliyetlerde bulunmuştur. Dergide, Sevinç Çokum'un kaleminden çıkan inceleme yazısı, denemeler ve hikâyeler yer almaktadır. Akademik çalışmalarda çok dikkate alınmayan, farklı şekillerde sınıflandırılan bu ürünlerin yanı sıra özellikle *Zor* romanı çerçevesinde Emine Işınsu tarafından yazar ile gerçekleştirilen röportajlar mevcuttur. Ayrıca yazarın eserlerine ve edebî yönüne dair Şerif Aktaş, Sadık Kemal Tural, Umay Günay tarafından kaleme alınan inceleme yazıları ile Mehmet Çınarlı tarafından paylaşılan anı türünde ürünler de vardır. Bu çalışmada, öncelikle *Töre* dergisi ve Sevinç Çokum'un dergideki edebî ürünleri tanıtılmış, yine ürünler içeriğine uygun olacak şekilde sınıflandırılmıştır. Daha sonra ise yazar ve eserlerine ilişkin kaleme alınan diğer edebî ürünlere dikkat çekilmiştir. Son olarak söz konusu tüm edebî ürünler çalışma sonunda liste hâlinde bir araya getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Töre*, Sevinç Çokum, süreli yayın, roman, hikâye.

Abstract

Töre is one of the influential periodicals that remained in the press for many years based on the idea of Turkish nationalism in Turkey in the 1970s and 80s, a period of polarization and negative social developments. The magazine, which contains intellectual, literary and thought articles on the current issues of the period, has made important contributions to the social and cultural life with the Turkist-intellectual names in its staff. Sevinç Çokum, who wrote articles for *Töre* and won the Dündar Taşer Novel Prize in the competition organized by the magazine with her first novel *Zor*, is one of the names among the writers of the magazine. In the recent past, the author, who has succeeded in gaining a place in Turkish literature, especially with her works in the genre of story and novel, has been involved in literary activities around *Töre* in the process corresponding to her youth. In the journal, there are review articles, essays and stories written by Sevinç Çokum. In addition to these products, which are not taken into consideration in academic studies and categorized in different ways, there are interviews conducted by Emine Işınsu with the author, especially within the framework of the novel *Zor*. In addition, there are review articles written by Şerif Aktaş, Sadık Kemal Tural, Umay Günay and Mehmet Çınarlı on

the author's works and literary direction. In this study, first of all, *Töre* magazine and Sevinç Çokum's literary products in the magazine are introduced and the products are classified in accordance with their content. Then, attention is drawn to other literary products written about the author and her works. Finally, all these literary products are brought together as a list at the end of the study.

Keywords: *Töre*, Sevinç Çokum, periodical, novel, story.

GİRİŞ

Sürelî yayınlar yaşanan dönemin en önemli tanıkları, tarihî vesikalarıdır. Bununla beraber yüklendikleri misyon ile toplumun siyasî, ekonomik, edebî ve kültürel hareketliliğini en iyi yansıtan araçlarıdır. Bu nedenlerle sürelî yayınların sahip olduğu içerikler sonraki dönemler için önemli bir kaynak ve kazanımdır. Türkiye'nin 1970'li ve 80'li yıllarda karanlık süreçlere sürüklendiği, talihsiz ve olumsuz gelişmeleri, kutuplaşmaları, sokak olaylarını tecrübe ettiği bir dönemde toplum, düşünce ve kültür hayatına katkılar sunan ve önemli bir taşıyıcı unsur vazifesi gören sürelî yayınlardan birisi *Töre*'dir.

Halide Nusret Zorlutuna ve kızı Emine Işınsoy bayraktarlığında Türkçü münevverleri bir araya getiren *Töre*, milliyetçi cephenin toplu bir şekilde şuur hareketinde bulunmasına on beş yıla yakın aracılık etmiştir. Dergi, düşünce ve fikir yazılarıyla ağırlıklı olsa da Türk edebiyatının tanınmış simalarıyla kültür, edebiyat ve sanat alanında da önemli bir birikim meydana getirmeyi başarmıştır. Derginin bu alanına destek olan isimlerinden birisi Sevinç Çokum'dur. Yazarlık hayatında ilk ürünlerini meydana getirdiği yıllarda *Töre*'de de faaliyet gösteren yazarın dergide sınırlı sayıda deneme ve hikâyeleri yayımlanmıştır. İlk romanı *Zor*'un dergi tarafından düzenlenen yarışmada ödül kazanması, hemen akabinde *Töre*-Devlet yayınları tarafından basılması ve yine dergide tanınmış isimler tarafından üzerine değerlendirme yazıları yazılması, röportajlar yapılması en kayda değer noktalardandır. Buna istinaden dergi, Sevinç Çokum'a ve görüşlerine dair önemli materyaller barındırmaktadır.

Çalışma üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde *Töre* dergisinin kısa bir tanıtımına yer verilmiştir. İkinci bölümde tespit edilen yazılar "Sevinç Çokum'un Kaleme Aldıkları ve *Zor* Romanına Dair" ile "Sevinç Çokum ve Eserleri Üzerine Kaleme Alınanlar" olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirilerek aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise ulaşılan tüm yazılar çalışmanın sonunda liste hâlinde bir araya getirilmiştir.

TÖRE DERGİSİ

Töre'nin yayın hayatı ilk sayısını çıkardığı 1971 yılından 1985'lere kadar uzanmaktadır.¹ Esasında dergi, Ocak 1969'da basın hayatına çıkan, Halide Nusret Zorlutuna tarafından kurulan, sahip ve neşriyat müdürlüğünü Emine Işınso'nun yaptığı ve ülkücü bir kadın yayını olan *Ayşe*² dergisinin 28. sayısından sonraki devamı niteliğindedir. 28 sayılık kısa hayatında önemli bir etki yaratmış olan ve sonrasında Töre ile daha geniş kitlelere fikirsel ve kültürel mirasını ulaştıran *Ayşe* dergisi, kendi özelinde başarıya ulaşmıştır denebilir:

“İçinde modadan, sanata, yemek tariflerinden el işlerine, sosyal hayattan siyasete, kadınlığa dair pek çok şeyi barındıran dergi, ülke çapında önemli bir kamuoyu oluşturmuş, 28 sayılık ömrü, bu ilgi sayesinde genel bir dergi olan Töre'ye dönüşmesini sağlamıştır. Dergi, Türkçü bir anlayışla yayın yapmıştır. Derginin en önemli misyonu, milliyetçi kadının en az erkekler kadar, Türk sosyal yaşantısında yer almasını sağlamak olmuştur. Bu konudaki başarısını Halide Nusret Zorlutuna, kızı Emine Işınso ve derginin diğer yazarları gibi Töre dergisi de ispatlamaktadır” (Türk, 2018: 53).

1971'de yeni hâliyle okuyucusunun karşısına çıkan *Töre*, *Ayşe* dergisindeki Türk milliyetçisi tavrını koruyarak 1985'lere kadar istikrarlı bir şekilde bu zeminde faaliyet göstermiştir. Aylık olarak çıkan derginin kuruculuğunu yine Halide Nusret Zorlutuna, sahip ve neşriyat müdürlüğünü ise kızı Emine Işınso üstlenmiştir. Derginin yazar kadrosunu Erol Güngör, Galip Erdem, Dünder Taşer, Ahmet Bican Ercilasun, Necmettin Hacıeminoğlu, Birol Emil, Mehmet Eröz, Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Bahattin Karakoç, Abdurrahim Karakoç, Dilaver Cebeci, Sadık Kemal Tural, Umay Günay, Mertol Tulum, Yavuz Bülent Bakiler, Sevinç Çokum, Sevim Kantarcıoğlu, Talat Sait Halman, Şerif Aktaş, Alev Arık, Enis Öksüz, Yetik Ozan, Ayhan Tugcugil, İskender Öksüz, Orhan Türkddoğan, A. Yağmur Tunalı gibi çoğunluğunu Türkçü-aydın akademisyen, yazar ve şairler teşkil etmiştir. Söz konusu yazar kadrosu, propagandaist bir görünümünden ve içi boş slogandan uzak olarak dönemin kaotik ortamında ekonomiden siyasete sanattan tarihe kadar pek çok alanda akılcı, tutarlı ve milliyetçi açılımlar sunmuştur. Türk tarihi, Türk kültürü, dış Türkler meselelerinde daha çok yoğunlaşan derginin aynı zamanda ağırlık verdiği edebiyat ve sanat kısmı da vardır. Kurucularının Halide Nusret ve Emine Işınso olduğu göz önüne alındığında bu durum son derece olağandır. Dergide, özellikle 1980'li yıllarda, 12 Eylül'ün getirdiği sancılı atmosferde fikir ve düşünce yazılarından ziyade edebiyat ve sanat kısmında daha çok artış olduğu görülmektedir.

¹ *Töre*'yle alakalı olarak yapılan iki yüksek lisans tezi için bk. (Gözübüyük Çavdı, 2018), (Kazkaldıran, 2019).

² *Ayşe* dergisiyle alakalı doğrudan yapılan bir çalışma için bk. (Türk, 2018).

1971'den 1985'lere kadar 170'in üzerinde sayı üreten *Töre*'de Sevinç Çokum'un kaleme aldığı dokuz yazı bulunur. Aşağıda temas edileceği üzere bu yazılar deneme, hikâye ve edebî inceleme türündedir. Yazarın otuzlu yaşlarına denk gelen bu yazılar onun tekâmül basamaklarını göstermesi bakımından önemli sayılabilir. Yine Sevinç Çokum'un 1976 tarihinde *Töre*'nin düzenlemiş olduğu "Dündar Taşer Armağanı Yarışması"nı ilk romanı *Zor* ile kazanması, yazarın dergideki en önemli aksiyonu olarak kabul edilebilir.

TÖRE DERGİSİNDE SEVINÇ ÇOKUM

Sevinç Çokum'un Kaleme Aldıkları ve *Zor* Romanına Dair

Töre dergisine tarihsel sıra ile bakıldığında Sevinç Çokum'un ilk yazısı *Düşkünler Evi* adıyla 1976 yılının 57. sayısında yer alır. Bunu ardı sıra gelen sayılarda *Huzur Evi*, *Darülaceze* ve *Çocuklar* izler. Muhteva açısından çeşitli sosyal kurumlara yönelik olarak tasarlandığı görülen yazılar, tür bakımından hikâye diliyle kaleme alınmış küçük denemeler olarak değerlendirilebilir. Hemen şunu belirtmek gerekirse Sevinç Çokum'un *Töre*'deki sadece *Düşkünler Evi*, *Huzur Evi*, *Darülaceze*, *Çocuklar* ve *Adanın Yeşil Çamları* eserlerine isim olarak yer verilen doktora tezinde, yazılar tür olarak "inceleme yazısı" olarak değerlendirilmiştir (Tahiroğlu, 2022: 1005). *Töre* üzerine yapılan yüksek lisans tezinde ise *Düşkünler Evi* "deneme", *Huzur Evi*, *Darülaceze*, *Çocuklar* "hikâye" olarak sınıflandırılmıştır (Kazkaldıran, 2019: 93-95). Ayrıca, akademik çalışmalarda yazıların türlerine yönelik gerçekleştirilen farklı sınıflandırmalar Sevinç Çokum'un dergideki bazı yazıları için de söz konusudur. Kurumlara gününbirlik gerçekleştirilen ziyaretlerden arda kalan yansımaların kaleme alındığı denemelerde kurumların yer yer tarihî geçmişleri, işleyişleri olduğu şekilde aktarılır. Ziyaretlerde karşılaşılan kimi kişilerle yaşanan diyaloglar ve onlara dair gözlemler ise hikâye diliyle okuyucuya sunulur.

Bu yazılardan sonra yazarın 1977 tarihli 70. sayıda *Adanın Yeşil Çamları* başlıklı bir denemesi yayımlanır. Yazıda Ömer karakteri etrafında "Barış Harekatı"ndan sonra Kıbrıs'ın çeşitli noktalarına yapılan seyahat ve izlenimler anlatılır. Rumların bölgede meydana getirdiği tahribatın altının çizildiği yazıda öncekiler gibi belirgin bir hikâye dili kullanılır. Çokum'un *Töre*'deki bir sonraki yazısının iki yıl sonra yani 1979 tarihli 100. sayıda *Türlü Haller* başlığıyla yayımlandığı görülür. Hikâye türünde olan *Türlü Haller*, sıradan insanların yaşantısından bir "an"ı ihtiva ederken dönemin siyasî olaylarından kaynaklı şiddet olaylarına da atıfta bulunur. Bunlarla birlikte Hasan, Ali, Abbas Dayı, Yusuf, Mustafa ise hikâyenin şahıslarını oluşturur. 1980 tarihli 115. sayıda yazarın biri edebî olmak üzere kaleminden çıkan iki yazısı vardır. *Hasretlik* adını taşıyan edebî yazısı hikâye formundadır. Çokum, bu hikâyede, yemekli ve içilebilen bir mekânda çalışan Asım karakteri üzerine yoğunlaşır. Asım bir yandan öğretmen olmaya gayret ederken bir yandan da söz konusu mekânın mutfak bölümünde çalışır.

Yağmurlu bir Ramazan gününün son gecesinde Asım, cezaevinde olan ve “Hasretlik” çektiği kardeşi Abdullah’ı düşünür ve onunla geçirdiği küçüklük zamanlarını mekânın hareketliliği içerisinde anar. Mehmet, Refik Ağabey, Veli Usta gibi isimlerin diğer karakterleri oluşturduğu hikâyeye, Asım ve beraberindekilerin yine yağmurlu sabahta bayram namazına gidişleriyle son bulur. Bu sayıda çıkan *Hikâyeye Yarışması Hakkında* başlıklı yazı ise *Töre*’nin düzenlemiş olduğu yarışmaya ilişkindir. Şöyle ki dergi 110. sayıda bir hikâyeye yarışması açıldığına dair bir ilan yayımlar. İlanda yarışmanın esasları, mükâfatlar ile seçici kurulun isimleri yer alır. Seçici kurul içerisinde Emine Işınsoy, Dr. Bilge Ercilasun, Hüseyin Mümtaz, Yağmur Tunalı’nın yanı sıra Sevinç Çokum da vardır. Çalışma içerisinde ifade edileceği üzere, Sevinç Çokum, daha önce kazandığı yarışmaya bu defa yarışmacı olarak değil seçici kurul içerisinde dâhil olmuştur. Bu durum, yazarın görüşlerine ve edebî kuvvetine itibar edildiğinin bir nişanesi olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte yarışmaya 78 hikâyeye katılmış, birinciliği *Muhacir Osman* hikâyesiyle A. Kartaltepe, ikinciliği *İstasyon* hikâyesiyle Dr. Refik Balcıoğlu, üçüncülüğü *Bir Bıçağın Keskin Ucu* hikâyesiyle O. Hasan Bildirki kazanmıştır. Sevinç Çokum söz konusu yazısında hem kazanan hem değerlendirmeye kalan diğer hikâyelere yönelik tavsiyelerde bulunarak zayıf ve güçlü yönlerine işaret etmiştir.

Sevinç Çokum’un *Töre*’de tespit edilebilen son yazısı 1983 tarihli 151. sayıda yer alan *Destanlarda Uyanmak*’tır. Bu yazı, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nun 1979’dan itibaren çeşitli süreli yayınlarda çıkan şiirlerinin “Destanlarda Uyanmak” unvanıyla Cönk Yayınları³ tarafından bir araya getirilişi sebebiyle yazarın bu kitaba yönelik kaleme aldığı bir incelemesidir. Çokum, kitapta geçen ve Türk tarihine dokunan kimi şiirleri örnek göstererek Gençosmanoğlu’nun şiir kudretini taltif ederken incelemesini şu ifadelerle sonlandırır: “... Öz kültürümüzle yoğrulmuş olan bu şiirler, günümüz Türk şiirinin ‘burçlar’ından birini teşkil etmektedir” (Çokum, 1983: 63).

Bilindiği üzere *Zor*, (I. Baskı: Töre-Devlet Yayınları, 1977) Sevinç Çokum’un ilk roman denemesini teşkil eder. Roman, Karadeniz’in bir köyünde yaşayan Kerim’in Hatice hala vesilesiyle İstanbul’a çalışmaya gidişini, burada çeşitli çevreler içerisinde bulunuşunu, işçilerin ahvalini, geçim sıkıntısını vb. gibi durumları ihtiva ederken esasında tüm karakterlerin hayat karşısında yaşadıkları zorlukları anlatır. Bunun yanı sıra roman 12 Mart 1971 Muhtırası’nın politik izlerini de taşır. İşte Sevinç Çokum’un bu romanı, *Töre*’de açılan bir yarışma vesilesiyle gün yüzüne çıkar. Nitekim derginin 1976 tarihli 67. sayısının 4. sayfasında Töre-Devlet Yayınevi’nin tertip ettiği “Dündar Taşer Armağanı Yarışması”nın sonuçları yer alır. 14 romanın son değerlendirmeye kaldığı yarışmada birinciliği *Zor* romanı ile Sevinç Çokum kazanırken ikinciliği *Uyanmak* romanıyla Hasan Kayıhan, üçüncülüğü *Kutlu Töre* romanıyla Alper Aksoy

³ Cönk Yayınları, Sevinç Çokum’un eşi Rifat Çokum’la 1981-85 yılları arasında beraber kurdukları yayınevidir (Işık, 2007: 956-957).

elde eder. Mükâfat olarak ise birinciye 15.000 TL, ikinciye 10. 000 TL, üçüncüye 7.500 TL verileceği aktarılır. Ayrıca bu mükâfatların düzenlenecek bir törenle kişilere takdim edileceği de ilan edilir.

Söz konusu törene derginin 1977 tarihli 72. sayısında Nezih Demirtepe'nin hazırladığı kısımda yer verilir. Tören 8 Nisan 1977 tarihinde Bulvar Palas'ta gerçekleştirilmiştir. Milliyetçi Hareket'in önemli ismi Dünder Taşer'in yâd edildiği törende Alparslan Türkeş, Halide Nusret Zorlutuna, Sevinç Çokum ve Erdal Sargutan kürsüde konuşma yapanlar arasında yer alır. Sevinç Çokum'a ödülünü veren Halide Nusret Zorlutuna, yaptığı konuşmada yazara yönelik olarak: "... Armağanı kazanan hanım kızımız Sevinç Çokum'u da nasıl anlatayım bütün sanatkarları, beyler duymasın ama, hanım sanatkarları öz evlatlarıymış gibi seviyorum... Bir de 'Ümmül muharrerat' dediler bana yani 'kadın yazarların annesi'. Onun için şu anda, 76 yaşında yeni bir eser yazmış, yeni bir armağan kazanmış, zafer kazanmış gibi kendimi mutlu hissediyorum" (Demirtepe, 1977: 30) ifadelerini kullanır. Daha sonra kürsüye çıkan Sevinç Çokum ise konuşmasını şöyle yapar:

"Muhterem misafirler, ben, maalesef Dünder Taşer Beyefendi'yle tanışmak mutluluğuna erişememiştim. Fakat onu eserleriyle, dostlar ve gençlerimiz üzerinde bıraktığı silinmez izlerle tanımış oldum. 'Türkmen Ağası'nı saygı ile anar, kendisine Allah'tan rahmet dilerim... İlk romanımın, onun adına düzenlenmiş bir yarışmada armağan kazanması beni çok mutlu etti. Efendim, Tanpınar; 'İnsan bir meseleler çıkınıdır.' der. Ben, meseleler çıkını değil, dağ gibi yığılmış meselelerin, İstanbul'daki çehresini 1971 yılının bahar ve yaz aylarındaki çizgileriyle anlatmak istedim. 'Zor' kardeşçe yaşamanın zorluğunu, zor günlerimizi anlatır ve değerlerimize, özümüze sahip çıkma isteğimiz karşısında yakılan 'Nemrut ateşi'ne karşı dayanmamızın zorluğunu anlatır. Yazı hayatımıza hız kazandıracak, sanatçılarımıza şevk veren bu büyük hizmetlerinin devamı dileği ile Töre-Devlet Yayınevi'ne teşekkür ederim" (Demirtepe, 1977: 31).

Görsel 1: Sevinç Çokum, *Zor* romanı ile kazandığı ödülü Halide Nusret Zorlutuna'dan alırken (Demirtepe, 1977: 31).

Sonraki süreçte Töre-Devlet Yayınları tarafından yayımlanan *Zor* romanı, dikkatleri üzerine çekmeyi başarır ve hem dergide hem de çeşitli yerlerde hakkında

incelemeler yazılır. Ancak yıllar sonra eserlerini belirli bir siyasî amaç üzere yazmadığını belirtecek olan Sevinç Çokum, Dünder Taşer Armağanı'nı ve Ülkücü Gazeteciler Cemiyeti tarafından yılın romanı ödülünü kazanan *Zor* romanının, ödül sebebiyle farklı algılandığını ve birkaç yazı dışında da dönemde hurpalandığını söyler:

“...Siyasî gerilimin arttığı '77-78-79 yılları arasında *Zor*, *Bizim Diyar* gibi iki romanım yayımlandı. *Bizim Diyar* (1978), *Hilâl Görününce* (1984) ve *Ağustos Başağı* (1989) tarihi romanlar olup kesinlikle politik sayılamaz. Onlar her zaman sevildi ve okundu, şimdi de öyle. Fakat ilk romanım *Zor* için bazı açıklamalarda bulunmak isterim. Romanım köyden büyük şehre gelen acemi, saf bir gencin anlatımı ile başlar ve onun hayata tutunma çabasıyla modern hayat arasındaki çelişkilerle sürer. Romanın geçtiği tarih, 12 Mart 1971 sonrası... Politik bir atmosfer, değişik kesimlerden insanlar ve çok az görünüp kaybolan devrimci bir genç... Roman birkaç baskı yapmıştı; olumlu bir iki yazı dışında neredeyse yerden yere vuranlar oldu. Bunların arasında Mustafa Kutlu, Mehmet Çınarlı gibi isimler vardı. Benim ilk roman denememdi, daha yapıcı olabiliyorlardı. Siz belki de okumadınız o romanı. *Zor* romanının Dünder Taşer Armağanı'nı kazanması ayrıca o yıllarda kurulan Ülkücü Gazeteciler Cemiyeti tarafından yılın romanı armağanını kazanması, onu farklı bir noktaya taşıdı. Aslında aynı yıl (1977) birçok sanatçı, yazar, gazeteci ve kurum, Ülkücü Gazeteciler Cemiyetince ödüle layık görüldü. *Zor* romanının ideolojik iddiası yoktu. Ne var ki *Zor*, bu ödül nedeniyle başka türlü bir algı uyandırdı” (Su, 2019: 65).

Yazar, dönemde ideolojik bulunan *Zor*'a yönelik olarak yaptığı bir özeleştiriye ise şunları ifade eder: “İlk romanım olan '*Zor*' hikâye havasından kurtulamamış bir romandır. Belki roman da değildir. 1971 çalkantılı döneminde iç göç, anarşi, kültür değişimleri gibi birçok meseleyi bir araya toplayan dağınık bir çalışma. İçerisinden birçok roman çıkabilirdi” (Kabaklı, 2004: 566).

Denilebilir ki Sevinç Çokum henüz az sayıdaki hikâye eseriyle yeni yeni edebiyat sahasında görülürken *Zor* ile önemli bir adım atmış, yarışmayı kazanmış, tanınırlığını daha çok arttırmış ve roman türünde ilk ürününü meydana getirmiştir. Bununla birlikte *Zor*, topluma yönelik birden çok dinamiği içerisinde barındırmasından dolayı işlevsel bir muhtevaya sahiptir. Özeleştirisinde bunun altını çizen yazara, dergide bu eserin incelemesini yapan Şerif Aktaş da katılmıştır. Yine milliyetçi tarafta iki ödüle birden layık görülen roman, bu yönüyle farklı algılanmış olsa da yazar siyasi bir kimlikle var olmak istemediğini tekrar tekrar vurgulamıştır: “Ben gençliğimden şu güne insanların sağ sol diye özellikle edebiyat alanında sınıflandırılmasına karşıyım; doğrusunu söylemek gerekirse her iki grubun içinde bulunmama rağmen, sol da sağ da tam anlamıyla beni kendi yanına çekmedi, çekemedi. Bu görüş sadece bana ait değil, edebiyat çevrelerinde de böylesi bir kanaat oluşmuştur. Herhâlde benim soran, sorgulayan yanım veya aykırılıklarım sebebiyle” (Altıntaş, 2015: 45).

Sevinç Çokum ve Eserleri Üzerine Kaleme Alınanlar

Töre'de, Sevinç Çokum ile alakalı olarak çıkan ilk yazı, 1976 tarihli 63. sayıda Mehmet Çınarlı'ya aittir. *Sanatçı Dostlarım: 13 - Sevinç Çokum* başlığıyla yayımlanan anı türündeki yazı, muhtevasında yazara, *Hisar* dergisine, dönemin diğer edebiyatçılarına dair kaynak niteliğinde kullanılabilir bilgiler sunar. Mehmet Çınarlı söz konusu yazısına, Tarık Buğra'dan Sevinç Çokum'un bir hikâyesi ile beraber hikâyeciğine dair aldığı bir mektup alıntısıyla başlar. Tarık Buğra mektubunda, Çokum'un gelişme gösterirse *Hisar*'ın bir hikâyeci kazanacağını ifade eder (Çınarlı, 1976: 30). Gelen hikâyeyi çok beğenen yazar bunu *Hisar*'da yayımlar ve ardı sıra Çokum'un hikâyelerine dergide yer verir. Yazının bundan sonrası ise samimi bir mektuplaşma, bu mektuplardan alıntılar ve kitap alışverişinin anlatıldığı kısımlarla devam eder. Özellikle Sevinç Çokum'un mektuplarından yapılan alıntılar yazarın müziğe ilgisi, baba ve annesinin geçmişleri, oturdukları ev, şiire başlangıcı, eşi Rıfat Bey ile tanışıklıkları, Füzûzan ile bir araya gelişleri ve Tarık Buğra ile ilk karşılaşmaları gibi hususiyetleri birinci elden göstermesi bakımından önemli sayılabilir. Yazıda geçenlerden en dikkat çeken ise yazarın çekingen bir yapıya sahip olduğunu aktardıktan sonra Çınarlı'nın ona binaen paylaştıklarıdır. Bu paylaşımda Sevinç Çokum, hocası Mehmet Kaplan tarafından zamanın Sait Faik'i olabileceği şeklinde değerlendirilir:

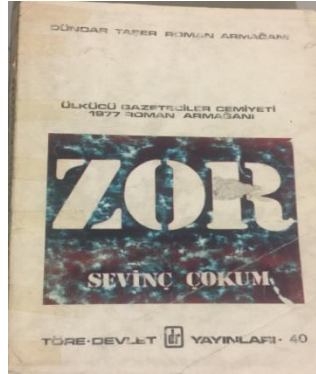
"Halbuki, fakültede hocası olan Mehmet Kaplan kendisini ne kadar çok beğeniyor, hikâyelerinden nasıl bir sevgi ve takdirle söz ediyordu. Aşıklar Bayramı'na katılmak üzere, Konya'ya birlikte yaptığımız bir yolculukta, Ahmet Kabaklı'ya Sevinç Çokum'u övüyor, onun, zamanımızın Sait Faik'i olacağından söz ediyordu. Kaplan'ın bu görüşüne ben de katıldım. İkimiz birden Sevinç'i desteklemesini Kabaklı'dan rica ettik. Esasen, Kabaklı da genç yazarı beğenenler arasında idi. Konya seyahatinden sonra, Sevinç Çokum için birkaç güzel yazı yazdı. 'Türk Edebiyatı' dergisinde hikâyelerini yayımladı ve Çokum'un ikinci kitabı 'Bölüşmek'adı geçen derginin yayını olarak çıktı" (Çınarlı, 1976: 38).

Mehmet Çınarlı'nın Sevinç Çokum'a dair aralarında geçenleri de aktardığı yazı, diğer ayrıntılarıyla derginin bu sayısında önemli bir hacim kaplar. Yazarın yeni yeni edebiyat sahasında görüldüğü dönemde kendi ağzından bilgilerin olduğu yazı oldukça kayda değer gözükmektedir. Ayrıca, Çınarlı'nın *Töre*'deki bu yazısının Sevinç Çokum'a özel bir şey olmadığını da belirtmek gerekir. Çınarlı, *Töre*'de, Arif Nihat Asya, Mustafa Necati Karaer, İlhan Geçer, Güntekin Samanoğlu, Cemil Meriç, Emine Işınsu, Halide Nusret Zorlutuna, Tarık Buğra, Mehmet Kaplan gibi Türk edebiyatının önemli isimleriyle on beşe yakın anısını çeşitli sayılarda kaleme almıştır.

Mehmet Çınarlı'nın bu yazısını 1976 tarihli 66. sayıda Emine Işınsu'nun yazarla gerçekleştirdiği *Sevinç Çokum'la Sohbet* başlıklı röportajı takip eder. Oldukça kısa olan röportajda Sevinç Çokum'un *Bölüşmek* ve *Makina* eserleri üzerine yaptığı

değerlendirmelerle beraber Türk edebiyatı, hikâyeciliği ve yazarlık anlayışına yönelik olarak sarfettikleri bulunur. Röportajın öne çıkan noktası ise Emine Işınsoy'un bir ifadesinde gözükür. Bu ifade: “-İlk romanını tamamladığını biliyorum fakat galiba bu konuda bir sır var! Açıklamayalım, sadece haberini verelim, tamam mı?” (Işınsoy, 1976: 27) şeklinde olmaktadır. 1977 tarihli 68. sayıya gelindiğinde bu sırrı yine Emine Işınsoy'un kendisi açıklar. Işınsoy, *Dündar Taşer Armağanı Roman Yarışmasında Sevinç Çokum “Zor” İsimli Romanıyla Birinci Oldu* başlıklı yazısında şu ifadeleri kullanır: “...Çokum’la anlaşmıştık. Evet bu sır, Sevinç Çokum’un ilk romanıyla Dündar Taşer yarışmasına katılmış olmasıydı... Ve Sevinç Çokum’u bilmem ama, ben büyük bir heyecanla neticeyi bekliyordum. Yarışmaya gerçekten değerli eserler katılmıştı. Jüriyi teşkil eden üyeler uzun uzun tartışıyorlardı... Nihayet sonuç ilan edildi, ‘Zor’ isimli romanıyla Sevinç Çokum birinci olmuştu...” (Işınsoy, 1977a: 30). Bu yazıda, Sevinç Çokum’un *Zor*’a yönelik bir değerlendirmesi de mevcuttur ve şunları söyler:

“-Zor’u yazmak kolay olmadı. 1971 baharını yeniden enine boyuna düşünmek ve yaşamaktı bu. Aslında ucu yaratılışın sebebini aramaya kadar varıyor. Bir sokağı, evi, semti değil, o günlerin İstanbul’unu, fertleri ayrı ayrı değerlendirerek anlatmak gerekiyordu. Hikâyelerimdeki özellikler romanı da kuşattı. Tek olayı, tek kişiyi izlemek gibi bir yol tutturdum. Yiğitla meseleyi ve hikâyeyi o sayfalara sığdırmaya çalıştım. Zor’u çarşıya benzetiyorum ben. Dükkanlar ve vitrin seyircileri... İşçi Kerim, saraylı hanım, doktor Cevdet Bey, ayrı yerlerin insanlarıdır ama, aynı günlerin seyircileridir. Bu roman sevginin ve daha birçok değerlerin yıkılışına karşı bir patlamaydı. Sonuna kadar insanı nasıl doyurabileceğimi düşünüp durdum” (Işınsoy, 1977a: 31).

Görsel 2: Sevinç Çokum’un 1977 yılında ilk baskısı Töre-Devlet Yayınları tarafından yapılan *Zor* romanı.

Töre’nin 1977 tarihli 70. sayısında yakın dönemin önemli Türk aydınlarından biri olan Dr. Umay Günay’ın yine Töre-Devlet Yayınları’ndan çıkan *Makina* eserine yönelik bir inceleme yazısı mevcuttur. Bu eserde yer alan kimi hikâyeleri ön plana çıkaran Günay, Çokum’un anlatım ve üslubundan övgüyle bahseder. İfadelerini ise şöyle sonlandırır:

“...Hayat bütünüyle ne iyidir ne de kötü, Sevinç Çokum’un hikâyelerinde sevgiyi, ümidi, güzeli ve çirkini beraberce gerçek hayattaki gibi buluyoruz. Bununla beraber yazar hiçbir hikâyesinde gerçekleri istismar etmemiş ve propaganda ile sanatı öldürmeye teşebbüs etmeyerek sanata saygılı olduğunu ispat etmiştir. Mensup olduğu milleti ve yaşadığı toprağı güzel bir dil kendine has bir üslup, başarılı hikâye tekniğı içinde işleyerek bize millî ve mükemmel hikâyeler veren Sayın Sevinç Çokum’u kutlar, edebiyatımızı böyle güzel eserlerle zenginleştirmeye devam etmesini dileriz” (Günay, 1977: 36).

1977 tarihli 73. sayıda ise Sevinç Çokum ve hikâyeciliğine dair iki yazıya tesadüf edilir. Yazarla daha önce birden fazla röportaj yapan Emine Işınsoy, bu sayıda bunlara bir yenisini ekler. *Zor ve Sevinç Çokum* başlıklı bu röportajda, yazarın kendi ifadeleriyle biyografisine, kişisel uğraşlarına değinilirken *Zor*’a dair doğrudan değerlendirmeler de elde edilmiştir. Yazarlık anlayışı ve *Zor*’a yönelik önemli kısımları burada aynen aktarıyoruz:

“1. Daha önce hikâyelerininle ilgili sohbet yapmıştık. Hikâyeden romana nasıl geçtiğini, seni romana iten sebepleri söyler misin...

1. İlk hikâyelerimde zamanı, duyguları derinleştiriyor, ‘yanlış’ yazmaktan kaçınıyordum. Yazdıkça, insanları tanıma isteğim geliştikçe doğruların yanında yanlışlar da yer almaya başladı. Çünkü inceleme ve araştırma, doğuşu ve sonucuyla birlikte her türlü meseleyi kaçınılmaz kılıyor. Yazarlığın, sürekli bir gelişmeyi gerektirdiğini buna ekleyelim. Derken, kendi kültürümüzün derinliği içinde buldum kendimi. Bugüne bakışla neler kaybedilmiş, neden kaybedilmiş düşünmeye başladım. Bütün bunlar da sayfaları zorladı. Böylece romana girdim.

2. ‘Zor’u anlatır mısın? Onu nasıl tasarladın ve nasıl bir inançla yazdın?

2. ‘Zor’un kaynağı 1968-1969 yıllarına dayanır. O zamanlar pusula ibresinin gösterdiği yerin seyircisiydim. Öğrenciliğim bitmemişti. Yine de, yalnız fakültede değil, her sokakta, her evde, tanıdığım tanımadığım bütün insanlarda olayların izlerini yakalamaya çalışıyordum.

3. Pusulanın ibresi neyi gösteriyordu? Bu cümleyi açar mısın?

3. Çoklarının ‘çatışma’ dediği savaşı... Millet bütünlüğünü meydana getiren bağları koparmak isteyenlerin, ayrı inançların, hırsların ortaya çıkışıyla başladı savaş. Eh, bizden öncekiler de bazı kapıları açık, bazılarını kilitli tutmuşlar. Bunun hesabını ancak bugün yapabiliyoruz. Kardeşlik milli bütünlüğün bir parçasıydı. O bütünlüğü bozmaya kalkışan, benim kardeşim olamazdı. O, bir yabancıydı. Hem de yabancidan da yabancı. Onun için pusulanın ibresi bir savaşı gösteriyor.

...

5. Bana ‘Zor’daki kahramanlardan söz eder misin?

5. Romanda her kahraman bir yahut birkaç meseleyi ortaya getirir. Her insanın kendi iç dünyasının ve kendi meselesinin dışında bir de toplu yaşamanın getirdiği büyük meseleler var ki insanı bunlardan ayıramayız. ‘Zor’da olay yok, olaylar var. Şahuslar, kültür, eğitim, ekonomi meselelerini yanlışları ve doğrularıyla birlikte getirip ortaya koyarlar. Böyle olunca Ertuğrul’un bunalımı önünde dengesiz bir eğitilmişlik, işçi Kerim’in köy hasreti, şehre tutkunluğu arasında boylu boyunca iç göç, gelenek ve modalar görünür. İzzet Bey’de Osmanlı aydınının yalnızlığını, yabancılaşmış bir aydının kardeşi oluşunun yalnızlığını buluruz. Bu İzzet Bey’de tenkit edilmelidir. Günümüzden kaçtığı için. Enise, Aysel, Makbule, Devrim eğitimdeki zıtlaşmaları ortaya koyarlar. Zühre Nine, Hala, geleneklerimizi, Türk kadının güçlü yanlarını temsil ederler. Sırma Kadın, yanlış bir anlayışın, kısır kadının horlanışının ezikliğini; Nadir, halkın mert yanını, zaman zaman başıboşluğunu, sezgi ve sağduyusunu taşır.

..

7. Peki, ‘Zor’daki çözümleri nasıl gösterdin?

7. Çözümü güneş çocuk getirmeye çalışır. Şahsiyeti ve fikirleriyle. Fakat daha büyük çözümlere kahramanların fikirlerindeki doğruluklar ve yanlışlar anlaşıldığı takdirde varılacaktır. Romancının hüneri, savunmaların yanlış ve doğru taraflarını kahramanların ortaya koymasını sağladığında belirir” (İşinsu, 1977b: 27-29).

Bu sayıdaki bir diğer yazı yine önemli Türk aydınlarından biri olan Sadık Kemal Tural’a aittir. *Küçük Hikâye ve Sevinç Çokum* başlığıyla yayımlanan yazı, Çokum’un o zamana kadar yayımlanmış olan *Eğik Ağaçlar*, *Bölüşmek* ve *Makina* hikâyelerine odaklanır. Tural, genç Sevinç Çokum’un toplumun her alanını kuşatan hikâyeciliği ile özellikle *Makina*’da ortaya koyduğu çizgisiyle Türk edebiyatı tarihine girebilecek en kuvvetli adaylardan biri olarak değerlendirir (Tural, 1977: 36).

Töre’de Sevinç Çokum ve eserlerine yönelik olarak kaleme alınan son yazı 1977 tarihli 75. sayıda “Zor” adlı Roman Üzerine başlığıyla Şerif Aktaş’a aittir. Zor’un kısa bir tahlilinin yapıldığı bu yazıda, Şerif Aktaş, “1-Gurbet, 2-Köy hayatı ile şehir hayatı arasında geçişi sağlayan çevrelerde yaşayış tarzı, 3-İşçi muhiti ve işçilerin kandırılması, 4-Aileler arasında kopukluk” başlıklarıyla romana dair dikkatler sunar. Şerif Aktaş yazısını şu ifadelerle sonlandırır:

“... Bütün bunların ayrı birer roman konusu olabileceğini elbette yazar düşünmüştür. Ancak o, Türk milletinin hayatından bir kesiti vermek istediğinden aynı eserde bütün bunlara yer vermiştir. Zor bu hâliyle, alışılmış roman tekniğinin sınırlarını zorlamaktadır... Ama her şeye rağmen roman güzel. Sosyal hayatımıza bir bakış getirmekte. Bizi problemler üzerinde düşündürmektedir. Tipler iyi seçilmiştir. Bunlar daha da iyi geliştirilebilir. Biz muhterem yazarımızdan bunları bekliyoruz” (Aktaş, 1977: 25).

Buraya kadar olan kısım için de şunları söylemek mümkündür: Sevinç Çokum, Emine İşinsu ile gerçekleştirdiği röportajlarda yazarlık anlayışına ve ilk romanı olan

Zor'a dair önemli bilgiler vermiştir. Röportajlar dönemde sığağı sığağına yapıldığı için hem o tarihlerdeki yazarın bakış açısını hem de birincil elden onun *Zor*'a dair düşüncelerini barındırmaktadır. Bunlarla birlikte Sadık Kemal Tural, Umay Günay ve Şerif Aktaş gibi önemli isimlerin incelemeleri genel mahiyetiyle olumlu ve yapıcı bir tutum içerisindedir. Dönemde, Türk edebiyatı sahasında henüz belli başlı eserler ortaya koymuş olan Sevinç Çokum için teşvik edici bir anlayış ile incelemelerini kaleme almışlardır. Özellikle Sadık Kemal Tural'ın onu gelecek vadeden ve Türk edebiyatı tarihlerine girebilecek bir isim olarak değerlendirmesi oldukça önemlidir. Geçen zaman, Tural'ı haklı çıkarmıştır denebilir.

SONUÇ

Yakın dönem Türk edebiyatında, daha çok hikâyeleri ve romanlarıyla ön plana çıkan Sevinç Çokum, 1970'li 80'li yılların Türkiye'sinde, milliyetçi bir tavır ile basın hayatında bulunan *Töre* dergisinde edebî ürünler kaleme almıştır. Akademik kaynaklarda çoğunlukla bahsedilmeyen, bahsedilse de sadece ismen üzerinde durulan sınırlı sayıdaki bu edebî ürünler, daha çok tanıtılmaya ve liste hâlinde bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Yazarın kaleminden kesitler sunan söz konusu yazıların, muhtelif akademik çalışmalarda tür olarak farklı hâllerde sınıflandırıldığı görülmüş, ikilemlerin ortadan kalkması adına bunlar içeriğine en uygun şekilde yeniden düzenlenmiştir. Hacim bakımından küçük olan yazılar değerlendirme açısından çok elverişli olmasa da yazarın tekâmül basamakları için önemi aktarılmaya çalışılmıştır. Yine Sevinç Çokum'un hikâyeciliği, dergideki kayda değer isimlerce takdirle karşılandığına tesadüf edilmiştir. Özellikle *Zor* romanına dair mevcut olan birinci elden materyaller ile *Töre* dergisi, Sevinç Çokum adına araştırmacılar için önemli ipuçları sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Aktaş, Şerif (1977). ""Zor" adlı Roman Üzerine". *Töre*. Y. 9. S. 75. s. 22-25.

Altıntaş, Ayşe (2015). "Sevinç Çokum ile Söyleşi". *Türk Dili Dergisi*. C: CVIII. S. 758. s. 42-50.

Çınarlı, Mehmet (1976). "Sanatçı Dostlarım: 13 - Sevinç Çokum". *Töre*. Y. 8. S. 63. s. 30-40.

Çokum, Sevinç (1983). "Destanlarda Uyanmak". *Töre*. Y. 13. S. 151. s. 59-63.

Demirtepe, Nezih (1977). "Dündar Taşer Yarışması Roman Armağanı Töreni Yapıldı". *Töre*. Y.9. S. 72. s. 27-33.

Gözübüyük Çavdı, Kadriye (2018). *Türkiye’de Milliyetçilik ve Töre Dergisi İncelemesi (1971-1980)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Günay, Umay (1977). “Makina”. *Töre*. Y. 9. S. 70. s. 35-36.

Işık, İhsan (2007). *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi C. 3*. Ankara: Elvan Yayınları.

Işınsu, Emine (1976). “Sevinç Çokum’la Sohbet”. *Töre*. Y. 8. S. 66. s. 25-27.

Işınsu, Emine (1977a). “Dündar Taşer Armağanı Roman Yarışmasında Sevinç Çokum “Zor” İsimli Romanıyla Birinci Oldu”. *Töre*. Y. 9. S. 68. s. 30-31.

Işınsu, Emine (1977b). “Zor ve Sevinç Çokum”. *Töre*. Y. 9. S. 73. s. 27-30.

Kabaklı, Ahmet (2004). “Sevinç Çokum”. *Türk Edebiyatı*. C.V. s. 556-576. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kazkaldıran, Kübra (2019). *Töre Dergisi Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Su, Hüseyin (2019). “Sevinç Çokum”. *Bir Hayat Bir Hikâye*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları. s. 54-77.

Tahiroğlu, Dilber (2022). *Sevinç Çokum Üzerine Bir Araştırma (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri)*. Doktora Tezi. Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tural, Sadık Kemal (1977). “Küçük Hikâye ve Sevinç Çokum”. *Töre*. Y. 9. S. 73. s. 31-36.

Türk, Hatem (2018). “Türkçü Bir Kadın Hareketi: Ayşe Dergisi”. *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*. Y. 1. S. 1. s. 39-56.

Sevinç Çokum’un Kaleme Aldıklarının Listesi

11	<i>Düşünler Evi</i>	Deneme	Sayı: 57, sayfa: 40-42, Şubat 1976
22	<i>Huzur Evi</i>	Deneme	Sayı: 58, sayfa: 30-33, Mart 1976
33	<i>Darülaceze</i>	Deneme	Sayı: 59, sayfa: 18-21, Nisan 1976
44	<i>Çocuklar</i>	Deneme	Sayı: 60, sayfa: 32-34, Mayıs 1976
55	<i>Adanın Yeşil Çamları</i>	Deneme	Sayı: 70, sayfa: 29-34, Mart 1977
66	<i>Türlü Haller</i>	Hikâye	Sayı: 100, sayfa: 37-39, Eylül 1979
77	<i>Hikâye Yarışması Hakkında</i>	Diğer	Sayı: 115, sayfa: 3-5, Aralık 1980
88	<i>Hasretlik</i>	Hikâye	Sayı: 115, sayfa 38-44, Aralık 1980

99	<i>Destanlarda Uyanmak</i>	İnceleme Yazısı	Sayı: 151, sayfa: 59-63, Aralık 1983
----	----------------------------	-----------------	--------------------------------------

Sevinç Çokum ve Eserleri Üzerine Kaleme Alınanların Listesi

11	Mehmet Çınarlı <i>Sanatçı Dostlarım: 13 - Sevinç Çokum</i>	Anı	Sayı: 63, sayfa: 30-40, Ağustos 1976
22	Emine Işınsoy <i>Sevinç Çokum'la Sohbet</i>	Röportaj	Sayı: 66, sayfa: 25-27, Kasım 1976
33	Emine Işınsoy <i>Dündar Taşer Armağanı Roman Yarışmasında Sevinç Çokum "Zor" İsimli Romanıyla Birinci Oldu</i>	Röportaj	Sayı: 68, sayfa: 30-31, Ocak 1977
44	Dr. Umay Günay <i>Makine</i>	Edebî İnceleme	Sayı: 70, sayfa: 35-36, Mart 1977
55	Emine Işınsoy <i>Zor ve Sevinç Çokum</i>	Röportaj	Sayı: 73, sayfa: 27-30, Haziran 1977
66	Sadık Kemal Tural <i>Küçük Hikâye ve Sevinç Çokum</i>	Edebî İnceleme	Sayı: 73, sayfa: 31-36, Haziran 1977
77	Şerif Aktaş <i>"Zor" adlı Roman Üzerine</i>	Edebî İnceleme	Sayı: 75, sayfa: 22-25, Ağustos 1977